

призначав для розширення світогляду своїх співвітчизників, знайомства з культурним, географічним, соціальним устроєм і традиціями інших народів. Опис фіксує ознаки об'єктів та суб'єктів дій та станів. Хронікальна оповідь демонструє переважне вживання дієслів дії, а серед них – дієслів руху в простих реченнях.

Переклад текстів *проповідей та філософської прози* фокусується на передачі релігійно-освітньої та дидактично-моралізаторської функції. Так, наприклад, у релігійних та філософських текстах відзеркалюється боротьба давньоанглійського соціуму за встановлення християнства проти язичницьких вірувань. І філософська проза Альфреда, і проповіді різних авторів функціонували як спонукання до дотримання християнських заповідей та осуд гріхів проти християнської моралі.

В свою чергу прозові тексти законів демонструють дидактичну функцію – декларування норм права для підданих королівства та повчання. Це зумовлює специфіку адресантно-адресатної лінії у текстах законів королів Альфреда, Етельберта, Іне, Кнута та інших, яка має бути чітко передана перекладачем. Адресантом тут виступає законодавець, король, що є загально прийнятною практикою, а тому експлікування імені законодавця (адресанта) відбувається, як правило, лише у преамбулі.

У якості адресата законів виступають різні піддані – конкретні адресати, яким король вмів у обов'язок виконання певної норми права (на відміну від сучасного колективного адресата законів). Ці адресати потребують чіткого розгалуження, що здійснюється шляхом експліцитного номінування їх соціального статусу.

Комунікативний устрій простого речення пов'язаний з його жанровими властивостями. Так, для простих речень *законів* найбільш типовими є феномени розгортання теми, розгортання реми та поєднання цих феноменів в одному реченні.

Прості речення у текстах *хроніки й прози мандрів*, з одного боку, є тетичними – комунікативно нерозчленованими. З іншого боку, у процесі розвитку комунікативної перспективи тексту тетичні прості речення беруть участь у поширенні теми у відповідності до інформативно-блокового членування текстів. Особливістю простого речення хронік є ініціальне положення топіка – локалізатора. Тема-рематична прогресія, відмічена як у текстах хронік, так і прози мандрів, більш притаманна простим реченням прози мандрів.

Тексти *проповідей та філософської прози*, що виконують провідні дидактичну й моралізаторську функції, мають специфічну композиційну будову (преамбула та головний текст), експліцитно виражену мовними засобами присутність автора (особові займенники першої особи) та адресата – це тема речення. Застосування риторичного прийому повтору створює у простому реченні поширену тему з низкою наступних рем.

У комунікативно-функціональному аспекті простого речення аналізованого історичного періоду виявлені чотири типи конфігурацій його комунікативного устрою: **поширення теми** [T → R1 → R2 → ... Rn] – притаманне хронікам та проповідям («нанізування» кількох рем на одну тему. Такий комунікативний устрій утворюється простими реченнями з однорідними предикатами, яким передують спільна тема, або тетичними реченнями; **розгорнута тема** [(T – t) → R], тобто вживання у простому реченні теми як такої і тематичного елемента (характерне для законів); **розгорнута рема** [T → (R – r)] як наявність у простому реченні не тільки теми, а й рематичного елемента, відрізняє прозу мандрів та хроніки. У межах композиційно-інформативних блоків хронік, у прозі мандрів і проповідях тетичне речення слугує елементом побудови тема-рематичної прогресії [(T1 → R1) → (R1 ⇒ T2 → R2)], тобто перетворення реми попереднього речення на тему наступного.

Перспективним є вивчення комунікативно-функціональних характеристик простого речення в діахронії, врахування яких сприяє точному перекладу історичних пам'яток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Реферовская Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте. – М.: Эдиториал УРСС, 2007. – 168 с.
2. Михайлова О.В. Просте речення в давньоанглійській мові: синтаксичний, семантичний, когнітивний та комунікативний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ХНУ ім. В.Н. Карабіна – Х., 2007. – 20 с.
3. Halliday M.A.K. An introduction to functional grammar. – L.: Arnold, 1985. – 291 p.

КАТЕГОРИЗАЦІЯ ОБРАЗУ ТИШІ: НА МАТЕРІАЛІ КОРЕЛЮЮЧИХ ТЕКСТІВ

Мокренко О.А. (Суми)

Метою перекладознавчого напрямку контрастивних досліджень є визначення функціонально-семантичної відповідності та ступеня еквівалентності засобів двох зіставлюваних референтів. Мова поезії – це система, що найповніше розкривається у взаємодії усталеного та індивідуально-авторського в мовних засобах мови оригіналу (МО) та мови перекладу (МП), яким притаманні неповторність та динамізм. Мовчання – силентціальний компонент комунікації. Як дискурсивне явище воно розглядається на вертикальних та лінійних – ризоматичних векторах, що обумовлює його осмислення як індивідуально – психологічного та соціально – прагматичного феномена.

Англомовний художній дискурс як емпірична база є вельми валідною з огляду на значну представленість мовчазних ситуацій та відповідних тлумачень з боку автора. Персоніфіковане мовчання природи є одним із засобів репрезентації авторської мовної картини світу. Мовчання артефактів, тиші у природі є дистантними по відношенню до комунікативних дій людини, бо вона (людина) може і говорити, і мовчати. Мовчання

артефактів та природних явищ є вторинним, його номінації з'являються в результаті семантичного зсуву на векторі транспозиції позначень людське (homo silence) - природне мовчання (nature silence). Когнітивно-прагматичний підхід до силенціального ефекту розкриває його суттєві риси, базові номінації, адгерентні поняття та прагматичну функціональність. При семантизації силенціального ефекту в конкретній мовній системі враховуються індивідуально-психологічні та соціально-культурні аспекти. Засобами експлікації силенціального ефекту виступають монолексемні, полілексемні, різночастиномовні, синтаксичні одиниці. Поллексемні вербалізатори комунікативного мовчання вказують на його витoki та тривалість.

Аналіз матеріалу художнього дискурсу свідчить, що екстеріоризатори мовчання сприяють вираженню аксіологічної оцінки референта. Когнітивний підхід до перекладу, який надає особливого значення концептуальній інформації, передбачає аналіз авторської інтерпретації об'єктивної дійсності та особливості відображення авторських концептів у мовних знаках з метою відтворення когнітивного й експресивно-емотивного потенціалу оригіналу у цільовому тексті. Метафора поетичного тексту в цьому контексті набуває особливого значення з огляду на свою асоціативність, актуалізовану концептуальною структурою, що співвідносить концепт-референт та концепт-корелят за спільною ознакою-основою. Вірність перекладу зумовлюється при цьому семантичною конгруентністю при факультативній наявності лексичних та граматичних девіацій. Відомо, що модифікації підлягають поверхневі структури вихідних текстів; консистентними, стабільними при цьому залишаються глибинні структури, що слугує аксіоматичною вимогою до адекватних перекладів із однієї мови на іншу. Використовуючи зіставний концептуальний аналіз першотвору і перекладу та дослідження трансформацій їх концептуальної структури можна виокремити ряд особливостей при перекладі силенціального ефекту в природі. Пор.:

англ.: *O soft embalmer of the still midnight!*;

укр.: *О ти, бальзаме затишної ночі!*;

рос.: *О, нежный целитель тихой полночи!*

В даному випадку семантична конгруентність компонентів на позначення мовчання природи репрезентується лексичними еквівалентами мов кореляторів. В українському перекладі вживається більш генералізоване значення концепту *midnight* і відбувається вилучення прикметника *soft*, в той час як в російськомовному перекладі ці компоненти зберігаються повністю. Слід також відмітити додавання вказівного займенника *ти* (укр.), що вживається для емпіфізації звертання. Дане явище зумовлене соціолінгвістичними чинниками, тобто розбіжністю в традиціях емоційно-оцінної інформації, що вимагає виділення даного слова в даному контексті в певній культурі, а також специфікою авторської репрезентації мовного матеріалу.

Частотним явищем є заміна компонентів концептуальної структури МО в МП, при якій відбувається зміна суб'єктно-об'єктних відношень. Пор.:

англ.: *On a lone winter evening, when the frost/ Has wrought a silence.*

укр.: *А вже в зимі, коли від холоднечі/ Поглиблює в хатині тишина.*

Сукупність індивідуально-авторських трансформацій, до яких вдається той чи інший перекладач у різних перекладених ним творах, дає підстави говорити про особливості його індивідуального перекладацького стилю. Деякі перекладачі випрацьовують певний арсенал перекладацьких кліше, які вирізняють їхній стиль з-поміж інших. З іншого боку, вищий ступінь еквівалентності відтворення авторського концептопростору в перекладах підтверджують можливість максимального наближення до концептуальної структури МО навіть в поетичному перекладі.

КРИТЕРИИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КРУГА ИСТОЧНИКОВ ТОПОНИМИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ТОПОНИМИЧЕСКОГО СЛОВАРЬНИКА

Музы Е.М. (Мелитополь)

В теоретической литературе, исследованной нами, не были рассмотрены вопросы, касающиеся принципов выбора источников фактического материала для отбора топонимов в общие толковые словари.

Можно предположить, что в этом аспекте исследователи и составители словарей полагаются на здравый смысл, предполагая, очевидно, некоторую заданность этого отбора самой языковой реальностью.

Вместе с тем, представляется не менее очевидным, что ни один словарь, тем более неспециальный, даже гипотетически не может охватить топонимическую лексику в полном объёме. Следовательно, критерии отбора должны быть разработаны, а вместе с ними очерчен круг источников фактического материала.

Известно, что источники топонимической лексики достаточно многочисленны и разнообразны. В ходе рассмотрения данной проблемы мы провели консультации со специалистами в области географии Мелитопольского государственного педагогического университета, и получили общую характеристику круга письменных материалов, которые гипотетически могут служить источниками топонимов для неспециальных лингвистических словарей.

По мнению географов, основным источником является специальная литература: 1) географические энциклопедические словари, 2) топонимические региональные словари, 3) географические хрестоматии, в которых дается морфологическая и морфометрическая информация об объекте; источниками топонимов могут являться списки географических названий, находящиеся в Главном управлении геодезии, картографии и кадастра (в любом государстве), одной из задач которого является унификация